

हिमसंस्कृतवार्ताः

दैनिक ई-संस्कृतवार्तापत्रम्

himsanskritvartah
e-Sanskritnewspaper

नवा प्रेरणा नवोत्साहः

हिमाचलप्रदेशस्य संस्कृतशिक्षकाणां नूतनः प्रकल्पः

1

20.10.2024 रविवारः वि.सं. २०८१ कार्तिककृष्णतृतीया कार्तिक 4 प्रविष्टांशः

Website- www.himsanskritam.com Email-himsanskrit@gmail.com

■ पृष्ठ-4 ■ वर्ष-3 ■ अङ्क-357

षट्देशेभ्यः निवेशस्य प्रस्तावम् अयच्छत् हिमाचलस्य मुख्यमन्त्री

अन्ताराष्ट्रीयदशहरा महोत्सवस्य विषये राजदूतसम्मेलने राजदूताः प्रतिनिधयः च मुख्यमन्त्रिणा आमन्त्रिताः

हिमसंस्कृतवार्ताः- कुल्लूः। अन्ताराष्ट्रीय-कुल्लूदशहरा- महोत्सव- 2024 इत्यस्य अवसरे मुख्यमन्त्रिणः सुखबिन्दरसिंहसुखोः अध्यक्षतायां शुक्रवासरे जिलाकुल्लौ विविधदेशानां राजदूतसभा आयोजिता। अस्मिन् सत्रे उज्बेकिस्तान- तजाकिस्तान- कजाकिस्तान- बुनेई- देशानां राजदूताः, रूस-गुयाना-देशयोः प्रतिनिधयः च उपस्थिताः आसन्। मुख्यमन्त्री पर्यटने, हरित- ऊर्जायां, विवरण-भण्डारणे, खाद्य-प्रसंस्करणे इत्यादिषु ऊर्जाक्षेत्रेषु निवेशं प्रोत्साहितवान्। मुख्यमन्त्री षट्देशानां राजदूतानां प्रतिनिधिनां च स्वागतं कृत्वा हिमाचलप्रदेशस्य भविष्यप्रधानदृष्टिः योजनाश्च भवद्भिः सह स्पष्टीकर्तुं आनन्दः अभवत् इति अवदत्। राज्यसर्वकारेण २०२७ तमवर्षपर्यन्तं हिमाचलप्रदेशं स्वनिर्भरराज्यं, २०३१ पर्यन्तम् देशस्य समृद्धतमराज्येषु अन्यतमं च इति लक्ष्यं निर्धारितम् अस्ति। राज्यसर्वकारः २०३६ तमस्य वर्षस्य मार्चमासस्य ३१ दिनाङ्कपर्यन्तं हिमाचलप्रदेशं हरित ऊर्जासंस्करणे स्थापयितुं प्रति मिशनमोड इत्यस्य कार्यं कुर्वन् अस्ति। एतानि सर्वाणि लक्ष्याणि प्राप्तुं परिवर्तनकारीनिर्णयाः ग्रहीतव्याः, येषां दृष्ट्या राज्यसर्वकारेण अनेकाः महत्वाकांक्षिणः उपक्रमाः कृताः सन्ति। पर्यटनक्षेत्रस्य सामर्थ्यं प्रदर्शयन् मुख्यमन्त्री अवदत् यत् पर्यटनम् अस्माकं अर्थव्यवस्थायाः प्रमुखः भागः अस्ति। राज्यसर्वकारः अनेकधा अस्य क्षेत्रस्य विस्तारं कुर्वन् अस्ति। राज्ये साहसिकपर्यटनस्य

प्रवर्धनार्थं क्रूज, शिकारा, मोटरनौकाः, जेट स्कीइंग इत्यादीनां जल- आधारित-क्रियाकलापानां कृते सरोवरान् जलनिकायान् च विकसितुं सर्वकारः कार्यं कुर्वन् अस्ति हिमाचलः नदी-राफ्टिंग-क्रीडायाः कृते विश्वप्रसिद्धः अस्ति, राज्येन काङ्गडा-मण्डलस्य बीड़- बिलिंग- क्रीडायां पैराग्लाइडिंग- विश्वचषकस्य सफलतया आतिथ्यं कृतम् अस्ति। सः अवदत् यत् हिमाचलप्रदेशः स्वस्य अद्वितीयप्राकृतिकसौन्दर्यस्य, समृद्धसंस्कृतेः, प्राचीनरीतीनां परम्पराणां च कारणेन पर्यटनस्य, सांस्कृतिकक्रियाकलापस्य च कारणेन विश्वस्तरीयं गन्तव्यं रूपेण उद्भवति। पर्यटनस्य विश्वमानचित्रे कुल्लूमण्डलस्य विशिष्टपरिचयं रेखांकयन् मुख्यमन्त्री अवदत् यत् कुल्लूनगरस्य अद्भुतसौन्दर्यं देशीयविदेशीयपर्यटकानाम् आकर्षणं करोति। राज्यसर्वकारः न केवलं कुल्लूमण्डले अपि तु सम्पूर्णं राज्ये पर्यटनस्य प्रचारार्थं प्रतिबद्धतया कार्यं कुर्वन् अस्ति। अस्मिन् विषये काङ्गडा-मण्डलं राज्यस्य पर्यटनराजधानी इति घोषितम् अस्ति। सः अवदत् यत् क्षेत्रे पर्यटनक्रियाकलापानां प्रचारार्थं बनखण्डीक्षेत्रे ६१९ कोटिरूप्यकाणां प्राणिविज्ञाननिकुञ्जं सहितम् अन्ये आवश्यकताः आधारभूतसंरचनाः विकसिताः सन्ति। तदतिरिक्तं उत्तमवायुसंपर्कसुविधायै काङ्गडाविमानस्थानकस्य विस्तारः क्रियते, प्रत्येकस्मिन् मण्डले हेलीपोर्टनिर्माणं च प्रचलति। गणमान्यजनानां स्वागतं कुर्वन् मुख्यसंसदसचिवः सुन्दरसिंहठाकुरः अवदत् यत् वैश्विकग्रामपरिदृश्ये सम्पूर्णं विश्वं परस्परं सम्बद्धम् अस्ति। एतादृशानि आयोजनानि सांस्कृतिकविनिमयस्य साधनं भवन्ति, येन

अन्ताराष्ट्रीयसम्बन्धानां प्रवर्धनार्थं साहाय्यं भवति। मुख्यमन्त्रिणः सुखबिन्दरसिंहसुखोः दूरदर्शी नेतृत्वे हिमाचलप्रदेशे सकारात्मकपरिवर्तनानि भवन्ति इति उक्तवान्। अधुना राज्यं व्यवस्थापरिवर्तनस्य कालखण्डं गच्छति। राज्यं सप्त आधारभूतसंरचनानां, स्थानीयसमुदायस्य सशक्तिकरणस्य, राज्यस्य प्रत्येकस्य निवासिनः जीवनस्य उन्नयनस्य च दिशि गच्छति। पर्यटननिदेशकः विवेकभाटिया राज्यस्य पर्यटनक्षेत्रस्य मूलभूतसंरचनासुदृढीकरणे प्रगतेः विषये विस्तृतप्रस्तुतिं दत्तवान्। पर्यटनक्षेत्रस्य उन्नयनार्थं नवीनतापरिकल्पनानां विषये अपि तस्मै अवगतं कृतम्। उज्बेकिस्तानस्य राजदूतः सरदारः रुस्तम्बाकु, तजाकिस्तानस्य राजदूतः लुकोम बोबोकालोनजोडा, कजाकिस्तानस्य राजदूतः नूरलम झालागासबेयेव, बुनेईदेशस्य राजदूतः दातो अलैहुद्दीन मोहम्मद ताहा, गुयानादेशस्य द्वितीयसचिवः हनानी बेन लेवी, विधायकः भुवनेश्वर गौडः, अनुराधाराणा, सुरेन्द्र शौरी लोकेन्द्र कुमारः, निदेशकः नगरविकासः नीरज कुमारः, उपायुक्तकुल्लूः तोरुल एस. रवीशः आदयः अस्मिन्नवसरे उपस्थिता आसन्।

'अतिथिः देवो भव' इति भावनाम् आचरन्ति हिमाचलीयाः

मुख्यमन्त्री सुखुः अवदत् यत् हिमाचलप्रदेशः 'अतिथि देवो भव' इत्यस्मिन् विश्वसन्ति इति भावनाम् आचरन्ति च। अस्माकं कृते अतिथयः देवाः इव भवन्ति। सः अवदत् यत् अन्ताराष्ट्रीय- कुल्लूदशहरा-महोत्सवः वैश्विक- कार्यक्रमरूपेण विकसितः अस्ति। एतद् आयोजनम् भक्त्या सह सांस्कृतिकविनिमयस्य साधनम् अस्ति। अस्मिन् वर्षे इन्डोनेशिया, उज्बेकिस्तान, म्यांमार, रूस, अमेरिका, किर्गिस्तानदेशानां सांस्कृतिकसमूहाः अपि च थाईलैण्ड-उज्बेकिस्तानदेशयोः कलाकाराः दशहरा-महोत्सवे स्वकलाप्रदर्शनं कुर्वन्ति सः अवदत् यत् अयं देवः समागमकुल्लू उपत्यकायाः ३३२ स्थानीयदेवदेवताः एकत्र आनयति। उत्सवे आध्यात्मिकभावनायाः अनुभूतिः च भवति।

गीतोपदेशः

ते इमेऽवस्थिता युद्धे
प्राणांस्त्यक्त्वा धनानि च ।

आचार्याः पितरः पुत्राः

तथैव च पितामहाः ॥३३॥

शब्दार्थ- ते - वे; इमे - ये; अवस्थिताः

- स्थितः; युद्धे - युद्धभूमि में; प्राणान् -

जीवन को; त्यक्त्वा - त्याग कर; धनानि

- धन को; च - भी; आचार्याः -

गुरुजन; पितरः - पितृगण; पुत्राः -

पुत्रगण; तथा - और; एव - निश्चय ही;

च - भी; पितामहाः - पितामह;

भावार्थ

हे मधुसूदन! जब गुरुजन, पितृगण, पुत्रगण, पितामह, मामा, ससुर, पौत्रगण, साले तथा अन्य सारे सम्बन्धी अपना धन एवं प्राण देने के लिए तत्पर हैं और मेरे समक्ष खड़े हैं तो फिर मैं इन सबको क्यों मारना चाहूँगा

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्

जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे

कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.

पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

जम्मू-कश्मीरे उपराज्यपालेन मुबारक गुल इत्यस्मै कार्यकारी विधानसभा अध्यक्षत्वेन पदस्य शपथग्रहणं कारितम्

जम्मू-कश्मीरेति केन्द्रशासित प्रदेशे उपराज्यपालेन मनोजसिन्हा वर्येण श्रीनगरस्य ईदगाहेति निर्वाचन- क्षेत्रात् विधानसभा निर्वाचने विजिताय वरिष्ठाय नैशनल कॉन्फ्रेंस दलस्य नेत्रे मुबारक गुल इत्यस्मै कार्यकारी विधानसभा अध्यक्षत्वेन पदस्य गोपनीयतायाश्च शपथग्रहणं कारितम्। श्रीनगरस्य राजभवने एकस्मिन् समारोहे तस्य शपथग्रहणं जातम्। अस्मिन् अवसरे मुख्यमन्त्री उमर अब्दुल्ला, उपमुख्यमन्त्री सुरिंदरचौधरी, सकीना यादू, जावेद डारः, जावेद राणा, सतीशशर्मा इत्यादयः मन्त्रिमण्डलीय सदस्याः अपि उपस्थिताः आसन्। श्रीगुलः शुक्रवासरे जम्मू-कश्मीर विधानसभायाः सभापतित्वेन नियुक्तः। सः अद्य जम्मू- कश्मीर-विधानसभायाः नवनिर्वाचितेभ्यः सदस्येभ्यः शपथग्रहणं कारयिष्यति।

शिक्षायाः व्यावसायिकरणत्वात् शिक्षा प्रभाविता- उपराष्ट्रपतिः श्रीधनखडः

उपराष्ट्रपतिना श्रीजगदीपधनखडेन शिक्षायाः व्यावसायिकरणत्वात् शिक्षा प्रभाविता अस्तीति प्रतिपादितम् । श्रीधनखडः गतमध्याहने सीकरजनपदस्य एकस्मिन् अशासकीय शिक्षणसंस्थाने भाषमाणः अवोचत् यत् शिक्षायाः व्यावसायिकरणं राष्ट्रस्य भविष्याय कदापि स्वस्तिकरं नास्ति' तेनोक्तं यत् शिक्षा कदापि आयस्य साधनं नासीत्, अपितु त्यागस्य, दानस्य, स्वस्थसमाजस्य निर्माणहेतुश्च आसीत्। श्रीधनखडेन प्रोक्तं यत् सम्प्रति शिक्षा तादृशं वस्तुभूतमस्ति यस्य विक्रयणं लाभाय क्रियते येन हि शिक्षायाः गुणवत्तायां प्रतिकूलप्रभावाः जायमानाः सन्ति। उपराष्ट्रपतिना प्रोक्तं यत् अनुसंधान-नवाचाराणां सर्वातिबृहत्तमाः लाभार्थिनः उद्योगाः वर्तन्ते, ये हि राष्ट्राय विश्वपटले शक्तिं यच्छन्ति।

मैक्सिकोभारतयोः संयुक्तप्रयासैः वैद्युतिक-उपकरणादिषु विविधीकरणद्वारा सुकरास्थितिः सुदृढा भवितुमर्हतीति-निर्मलासीतारमन

केन्द्रीयवित्तमन्त्रिणा निर्मला सीतारामन् इत्यनया प्रोक्तं यत् मैक्सिकोभारतयोः संयुक्तप्रयासैः विशेषतः सेमीकंडक्टर, प्रिंटेड-सर्किट-फलक सहित अन्येषु अत्युन्नत-वैद्युतिक-उपकरणादिषु विविधीकरणद्वारा सुकरास्थितिः इतोऽपि सुदृढा भवितुमर्हतीति। वित्तमन्त्रिणा मैक्सिको-सिटीति क्षेत्रे व्यापारविनिवेशयोः सहयोगाभिवर्धयितुं भारत-मैक्सिको व्यापारविनिवेशशिखरसम्मेलने भागं भजन्या एतदुक्तम्। सम्मेलनेऽस्मिन् मैक्सिको-सिटी इत्यस्य आर्थिकविकासमन्त्री मनोला-ज़बोलज़ा-अल्दामा इत्येषोऽपि प्रातिभाग्यम् अकरोत् ।

कुल्लू दशहरा- देवतानां वाद्ययन्त्रवादकानां उपहारराशौ वृद्धिः, मुख्यमंत्रिणा कृता घोषणा

हिमसंस्कृतवार्ता: - कुल्लू:। सर्वकारेण अन्ताराष्ट्रीयकुल्लूदशहरामहोत्सवे प्राप्तानां देवी-देवतानां उपहारराशिः पञ्चप्रतिशतं यावत् वर्धिता। तत्रैव देवानां वाद्ययन्त्रवादकानां मानदमपि २० प्रतिशतं वर्धितम् अस्ति। तदतिरिक्तं मण्डलस्य दूरस्थक्षेत्रेभ्यः आगतानां देवी-देवतानां अन्तरालवृत्तिः अपि २० प्रतिशतं यावत् वर्धिता। आनी-निर्मण्ड-बञ्जार-सैञ्ज-क्षेत्रेभ्यः आगच्छन्तः देवी-देवताः अस्य लाभं प्राप्नुयुः। शनिवासरे कुल्लूदशहरामहोत्सवस्य समापनसमये कलाकेन्द्रतः मुख्यमन्त्री सुखविन्द्रसिंहसुक्खुः इति अघोषयत्। सः अवदत् यत् दशहरामहोत्सवम् आगच्छतां देवी-देवतानाम् उपहारराशिः, अन्तरालवृत्तिः, मानधनं इत्येतेषु च १ कोटिः ३६ लक्ष-रूप्यकाणि व्ययितानि भविष्यन्ति। तदतिरिक्तं मनालीनगरस्य हरिपुरे दशहरामेलायां मुख्यमंत्रिणा १.२५ लक्षरूप्यकाणां राशिः ३ लक्षरूप्यकाणां यावत् वर्धिता अस्ति। असौ एतदपि घोषितवान् यत् लोकनिर्माणविभागः कुल्लूनगरे निर्माणकार्यस्य अनन्तरं अवशिष्टरूप्यकाणां कृते ८ कोटिरूप्यकाणि, मनालीनगरे ५ कोटिरूप्यकाणि च दास्यते। मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् कुल्लू-भुन्तरमार्गे पिरडी वामतटमार्गस्य कृते व्यासनद्यां द्वि-पंक्तिसेतुः निर्मितः भविष्यति। अस्य कृते मुख्यमन्त्री २६ कोटिरूप्यकाणि अपि प्रदातुं घोषितवान्। सेतुनिर्माणेन कुल्लूदशहरासहितस्य मौहल-शमशी-भुन्तर-क्षेत्रेषु सम्मर्दस्य निवारणं भविष्यति।

जयरामः योजनाः रोधयितुं देहलीं गच्छति- सुक्खुः

मुख्यमन्त्री सुखविन्द्रसिंहसुक्खुः अवदत् यत् तस्य सर्वकारः २२ मासेभ्यः राज्यस्य विकासाय कार्यं कुर्वन् अस्ति। सर्वकारः अनेकासु बृहत् परियोजनासु योजनासु च कार्यं कुर्वन् अस्ति, परन्तु एताः योजनाः स्थगयितुं विपक्षनेता जयरामठाकुरः दिल्लीं गच्छति। मुख्यमन्त्री सुखविन्द्रसिंहसुक्खुः शनिवासरे अन्ताराष्ट्रीय-कुल्लूदशहरामहोत्सवस्य समापनसमारोहे भागं गृह्णाति स्म। सः अवदत् यत् लगवैली-भूमिकन्दरा कृत्वा कुल्लूतः काङ्गड़ा-जनपदं प्राप्तुं केवलं सार्धैकघण्टापर्यन्तं समयः स्यात्। अस्याः कन्दरायाः विषये सर्वकारः गम्भीरतापूर्वकं कार्यं कुर्वन् अस्ति। प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी इत्यस्य समक्षम् अपि च केन्द्रीयपरिवहनमन्त्री नितिनगडकरी इत्यस्य समक्षं एषः विषयः उत्पापितः अस्ति। सः पूर्वमुख्यमंत्रिणं जयरामठाकुरं प्रति स्पष्टतया लक्ष्यं कृतवान् यत् तस्य समये शिक्षायाः गुणवत्ता, स्वास्थ्यस्य च स्थितिः दुर्बला आसीत्। पञ्चमश्रेण्यां पठन्तः

बालकाः द्वितीयश्रेण्याः पुस्तकानि पठितुं न शक्नुवन्ति स्म। तस्य काले हिमाचलप्रदेशस्य शिक्षा देशे २१ तमे स्थाने आसीत्। अधुना राज्यसर्वकारः रोबोट-शल्यक्रियायाः सज्जतां कुर्वन् अस्ति। एतादृशी प्रौद्योगिकी आईजीएमसी, टाण्डा महाविद्यालये च सुसज्जिता भवति।

कुल्लू-चिकित्सालये आईजीएमसी- स्तरीयाः सुविधाः उपलप्स्यन्ते

तस्य सर्वकारेण २२ मासेषु २२०० कोटिरूप्यकाणां राजस्वं संगृहीतम्। पूर्वभाजपासर्वकारः जनानां धनं लुण्ठयति स्म। दीपावलीतः पूर्वं २८ अक्तूबर दिनाङ्के कर्मचारिभ्यः वेतनं दीयते। निर्वाचनात् पूर्वं भाजपा द्वारा अनावश्यकं धनवितरणं कृतम्। सः सुन्दरस्य हिमाचलस्य कृते जनानां सहकार्यं याचितवान्। कुल्लूनगरे चिकित्सामहाविद्यालयः नास्ति इति मुख्यमन्त्री अवदत्। जिलाचिकित्सालये कुल्लौ एव आईजीएमसी- स्तरीयाः सुविधाः प्रदास्यन्ते। सः चिकित्सालये विशेषज्ञवैद्यैः अपि च कर्मचारी-उपचारिकाभिः सहितं अन्येषां कर्मचारीपदानां पूरणस्य घोषणां कृतवान्। सः अवदत् यत् मण्डलस्य कुल्लू-नगरस्य सर्वेषु चिकित्सालये कर्मचारिणां अभावः शीघ्रमेव दूरं भविष्यति।

१०२ कोटिरूप्यकाणां योजनानां शिलान्यासः उद्घाटनानि च कृतानि

मुख्यमन्त्री कुल्लू-जनपदस्य भुन्तरे १०२ कोटिरूप्यकाणां योजनानां उद्घाटनानि शिलान्यासान् च कृतवान्। मुख्यमन्त्री भुन्तरनगरे ४.५६ कोटिरूप्यकाणां व्ययेन निर्मितस्य द्विपक्षीयस्य भुन्तरसेतोः आधारशिलाम् अस्थापयत्। क्षेत्रीयचिकित्सालये कुल्लोः कृते २.९८ कोटिरूप्यकाणां व्ययेन निर्मितं यानस्थगनस्थलम्, २५ लक्षरूप्यकाणां व्ययेन निर्मितं एकीकृतपुनर्वासकेन्द्रस्य भुन्तरस्य ओपीडीखण्डस्य लोकार्पणमपि कृतवान्। राज्यस्य आपदाशमनकोषस्य अन्तर्गतं मुख्यमन्त्री जिलाकुल्लू-जनपदस्य भुन्तरसेतुसमीपे जलोप्लवनियंत्रणकार्यं कर्तुं ८.१४ कोटिरूप्यकाणि तथा असुरक्षितस्थानानां विषये ६.६५ कोटिरूप्यकाणां तटबन्धसुरक्षाकार्यं विनियोजितवन्तः तटबन्ध सुरक्षा कार्याणि तिब्बती विद्यालयात् हनुमानी बागपर्यन्तं ६.१४ कोटिरूप्यकाणां कृते कर्बशमनस्य तथा असुरक्षितस्थानानां विषये ७० मिलियनरूप्यकाणां मूल्यस्य तटबन्धसुरक्षाकार्यस्य आधारशिला अपि अस्थापयत्।

प्रदेशसर्वकारेण राजस्वनियमेषु परिवर्तनं कृतम्, जनाः सुविधां प्राप्स्यन्ति

हिमसंस्कृतवार्ता:- काङ्गड़ा। राजस्व एवं वानिकीमन्त्री जगतसिंहनेगी फतेहपुरविधानसभाक्षेत्रस्य भ्रमणं कृतवान्। इतरथा विधायकः भवानीसिंहपठानिया रैहनक्षेत्रस्य जलभवने मन्त्रिणः स्वागतम् अकरोत्। अस्मिन्नवसरे उपमुख्यसचैतकः केवलसिंहपठानिया विधायकः मलेन्द्रराजनः च उपस्थितौ आस्ताम्। अस्मिन् अवसरे पत्रकारान् सम्बोधयन् राजस्वमन्त्री जगतसिंहनेगी अवदत् यत् राज्यसर्वकारः जनानां कृते उत्तमसुविधाः प्रदातुं प्रयत्नाः कुर्वन् अस्ति। सः अवदत् यत् राज्यस्य उपोष्णकटिबंधीयक्षेत्रे शिवपरियोजनायाः अन्तर्गतं षड्सहस्रहेक्टेयर भूमौ १२९२ कोटिरूप्यकाणां मूल्यस्य उद्यानस्य विकासः भविष्यति, येन अस्य क्षेत्रस्य कृते प्रायः १५ परिवाराः लाभान्विताः भविष्यन्ति, भविष्यत्काले एषा परियोजना अस्य क्षेत्रस्य कृते लाभकारी भविष्यति। राजस्वमन्त्री जगतसिंहनेगी इत्यनेन उक्तं यत् राज्यसर्वकारेण राजस्वविभागे राजस्वनियमेषु बहु परिवर्तनं कृतम्, येन राज्यस्य जनानां कृते प्रत्यक्षं लाभः भविष्यति। सः अवदत् यत् राजस्वनियमेषु सर्वकारेण बहूनि परिवर्तनानि कृतानि, राजस्वसङ्ग्रहणम् इत्यादयः निर्धारितसमये यत् षड्मासाः सन्ति तथा च यदि अधिकः समयः भवति तर्हि विभागीयाधिकारिणः उत्तरदायिनः भविष्यन्ति। सः अवदत् यत् विभागे राजस्वन्यायालयाः आरब्धाः, येन जनानां राजस्वसम्बद्धाः विषयाः शीघ्रं निराकृताः भवेयुः। उत्परिवर्तनं, विभाजनं, सीमांकनम् (म्यूटेशन, पार्टीशन, डिमार्केशन) इत्यादीनां शीघ्रं समाधानं भविष्यति। सः अवदत् यत् सर्वकारः राजस्वविषयान् द्रुतमार्गरेखायां कर्तुं प्रयतते। राज्यस्य केषुचित् मण्डलेषु बस्तीकार्यं प्रचलति। सः अवदत् यत् राज्ये पटवारीनां ८०० पदानि पूरयिष्यन्ते। सः अवदत् यत् भाजपायाः कार्यकाले पटवारीणां पदानि न पूरितानि इति कारणेन अन्तरालम् आगतम्, यत् शीघ्रमेव पूरितं भविष्यति। अस्मिन् अवसरे सः जनानां समस्याः अपि श्रुतवान्।

कृषकस्य सुरजीतकुमारस्य मशरूमकेन्द्रस्य भ्रमणमपि कृतवान् मन्त्री

राजस्वमन्त्री जगतसिंहनेगी नूरपुरक्षेत्रान्तर्गतं भडवारे कृषकस्य सुरजीतकुमारस्य मशरूमकेन्द्रस्य दर्शनम् अकरोत्। सुरजितकुमारस्य उर्वरक- एककस्य अपि निरीक्षणं कृतवान्। इतरथा जगतसिंहनेगी इत्यनेन उक्तं यत् सुरजीतकुमारस्य केन्द्रेण उत्तमः परिणामः प्राप्तः। एतयोः एककयोः उत्तमम् उत्पादनं भवति। अन्ये बहूनि अपि कार्याणि प्राप्नुवन्ति। नेगी इत्यनेन उक्तं यत् उद्यानविभागस्य साहाय्येन एतद् एककं वर्धते। केवलपठानिया काङ्गड़ामण्डलस्य उद्यानपालकेभ्यः विभागस्य योजनानां लाभं ग्रहीतुं आग्रहं कृतवान्। उद्यानिकी उपनिदेशकः डॉ. कमलशील नेगी उद्यानविभागस्य योजनानां विषये बोधितवान्। डॉ. कमलशीलनेगी इत्यनेन उक्तं यत् जनाः कृषिकार्यतः उद्यानकार्यं प्रति द्रुतगत्या गच्छन्ति। राज्यसर्वकारस्य उद्यानविभागस्य च योजनानां लाभः उद्यानकार्यं प्राप्नोति।

"संस्कृतपत्रकारितायाः नैजानुभव- विषये किमपि महत्वपूर्णमत्र प्रस्तूयते"

हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ. युवराजः भट्टराई।

वर्तमानः युगः सूचनायाः सञ्चारस्य च क्रान्तेः युगोऽस्ति। सञ्चारमाध्यमानां निरन्तर-विकासेन सम्पूर्णविश्वस्य दूर्यम् अपि अपाकृतम् अस्ति। दूरसञ्चारसेवानां पत्रकारितायाश्च सौविध्य- विस्तारस्य नैकाः सम्भावनाः अतोऽपि दरीदृश्यन्ते। एतत्तु विदितमेव यत् सञ्चार-पत्रकारिता-माध्यमानां महत्त्वं निरन्तरं समेधतेतराम्। अतोऽत्र अहं किमपि लिखामि नान्यथा भाव्यं भवद्भिः। यदाहं श्रीलालबहादुरशास्त्रि- राष्ट्रियसंस्कृतविद्यापीठे पठामि स्म, तदा नीमेव संस्कृतपत्रपत्रिकाभिः साकम् मदीयः सम्पर्कः समेधितः। यतोहि अहं संस्कृतव्याकरणस्य छात्रः आसम्, अतः मयि लेखनस्य एका स्वाभाविकी प्रवृत्तिः अवर्तत। तेषु दिनेषु एव दिल्लीस्थः हिन्दप्रहरीति हिन्दी वार्तापत्रस्य सञ्चालकः श्रीयुतः वेदप्रकाश शर्मा महोदयः विद्यापीठम् आगत्य संस्कृत पत्रिकायाः प्रकाशनार्थं स्वीयां समीहां प्राकाशयत् सहैव संस्कृते लेखकानाम् अभावविषये धनादीनां प्रदानस्य अक्षमताविषये चापि प्रवोचत्। तत् श्रुत्वा युवोत्साहवानहं तम् अकथयम् नूनमेव कार्यं कुर्वन्तु अहं भवते लेखादीनाम् अनुवादेषु साहाय्यम् आचरिष्यामि। तस्मिन् समये मन्ये 2012 तमे वर्षे अहं आकाशवाणीमध्ये अंशकालिकानुबन्धे वार्ता- सम्पादन- लेखनवाचनादिकार्यं प्रारब्धवान्। तद्वलेनापि तस्मै सहयोगस्य आश्वासनं प्रदत्तवान्। तदा तेन अहं भजनपुरामध्ये स्वीयं कार्यालयम् आगन्तुं निमन्त्रितः। छात्रावस्थायां तदानीं धनादीनाम् अभावयुक्तोऽप्यहम् अनुष्ठानादिषु समर्जितेन स्वीयधनस्य व्ययेन एव तत्र प्राप्य तस्मै संस्कृतपत्रप्रकाशनविषये सर्वा मन्त्रणां दत्त्वा गृहम् आगत्य तत्कृते लेखानां लेखनं सङ्कलनञ्च समारब्धवान्, शनैः शनैः एषा पत्रिका संस्कृतजगति सम्यक्तया प्रसूताभूत्। ततश्च कतिचित् वर्षाभ्यन्तरे एव शर्ममहोदयेन राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानद्वारा संस्कृतपत्रकारितायाः कृते सम्मानितोऽपि जातः। तदनु अध्ययने व्यस्तताकारणेन मया श्रीशर्मावर्यस्य मेलनं संस्कृतस्य मनीषीमूर्धन्येन श्रीनिवास गुरुकुलसञ्चालकेन पूज्यगुरुवरेण स्व. श्री गोविन्दाचार्येण साकं कारितम्। तदा अस्याः पत्रिकायाः प्रकाशनं गुरुचरणानां सात्रिध्ये तस्मादेव गुरुकुलाद् आरब्धम् अभूत्। गुरुवर्याणां सकाशे मदीयं गमनागमनम् अध्ययनप्रसङ्गेषु भृशं भवति स्म, अतः ममोपवेशनं तैः साकं प्रायशः भवति स्म। तेऽपि मां लेखनार्थम् अभिप्रेरयन्ति स्म, यदा कदाचिदहं स्वराचितकविताः अपि तेभ्यः निरीक्षण- परिशीलनदृशा दर्शयामि स्म, ते कवितालेखनार्थमपि मम श्लाघां कुर्वन्ति स्म, येन तेषां श्लाघावचोभिः पत्रिकायां प्रकाशनेन च शनैः शनैः ममोत्साहः वर्धितोऽभूत्। तदानीमेव मया अनुभूतः यत् संस्कृतकाव्यलेखादिलेखनेन समं संस्कृतपत्रकारिता एका वृत्तिरपि भवितुं शक्नोति यत्र आजीविकायाः अर्जनमपि सम्भवेत्। ततश्च अहं पञ्चदशोत्तरद्विसहस्रतमे दूरदर्शनेऽपि संस्कृतवार्ताविभागे अंशकालिकानुबन्धत्वेन वर्ताहरसम्पादक- वाचकरूपेण मदीया नियुक्तिरजायत। तत्र अहं नैजविचारान् वार्तात्वेन अतोऽपि समुचितरीत्या कथं लिख्यते इति विषये समवगतवान्। इतः मम यद् वार्तालेखनादिकं प्रारब्धम् आसीत् तदधुनावधि नास्यवरुद्धम्। तत्रैव वर्तावलीति अर्धहोरात्मिका एका वार्तापत्रिकापि समारब्धा। यत्र मया भूरि वारं मुख्यसम्पादकत्वेन सहसम्पादकत्वेन प्रभागवाचकत्वेन च सम्यक्तया दायित्वं निर्व्यूढम्। एवं प्रकारेण मम कृते वातावरणं सर्वत्र संस्कृतपत्रकारितामयं जातम्। ततश्च गोविन्दाचार्यगुरुवर्याः अस्माभिः प्रोक्ताः यत् ते स्वयमेव एकां संस्कृतपत्रिकां प्रारम्भं कुर्युः, तदा ते निजपुत्राय जीवनशर्मणे प्रोक्तवन्तः यत् सः एतद्विषये कार्यम् अग्रेसारयेत्। तदा अस्माभिः 2014 तमे वर्षे मिलित्वा एकः समूहः निर्मितः विश्वविद्यालये अध्ययनरतानां नवोत्साहिनां संस्कृतच्छात्राणां ततश्च पत्रिकायाः नाम निर्धारणं पञ्जीकरणादिकं च कृत्वा संस्कृतवाणीत्याख्या नवीना संस्कृतपत्रिका श्रीनिवासगुरुकुलादेव प्रारब्धा। एवं प्रकारेण दिल्लीतः द्वे संस्कृतवार्तापत्रिके मम पुरतः मम साक्षात् सहभागितायामेव प्रारब्धे। मदीयोऽनुभवो वर्तते यत् संस्कृतपत्रकारितायां ये सम्पादकाः भवन्ति पत्रिकायाः सर्वस्वमपि सम्भालयन्ति तेषु प्रारम्भिक प्रवर्तकसदस्यजनैः अकारणमेव वैरिता जायते उत असुरक्षायाः भावः उत्पद्यते। ते एवम् अनुभवन्ति यत् अन्ये ये सन्ति सम्पादकमण्डलसदस्याः ते मत्तः निम्नतराः सन्ति। एतादृशेन कुभावेन वस्तुतः मम आपत्तिः भवति, न मे रोचते एतादृशं भेदभावपूर्णम् आचरणम्। अतः अहं शनैः शनैः स्वतन्त्रलेखने निरतोऽभवम्। अनेन कारणेन अपि संस्कृतपत्रकारिता संस्कृतजगति अपि तावती लोकप्रिया न जायते। परन्तु शनैः शनैः परिवर्तनं जायते। अहं विश्वसिमि यत् परिवर्तने अधिकः समयः लगति किन्तु संस्कृत पत्रकारिता देशस्य विश्वस्य च भूरि क्षेत्रेषु वर्धतेतराम्। आधुनिकसमये तु संस्कृत- सामाजिक-सञ्चालमाध्यमानां वर्चस्वमपि समाजे प्रभावितया समेधते। अनेन कारणेन संस्कृत-भाषायां पत्रकारिता-कर्तुकामानां स्वतन्त्रता, तेषां सङ्ख्या च वर्धितास्ति। मम मते तु संस्कृतस्य प्रसार-प्रचारदृशा एतद् अतीव सकारात्मकम् अस्ति। अहं मन्ये यदेतत् सर्वं संस्कृतस्य पत्रकारितां नूनमेव सार्थकीकरिष्यति।

मुख्यमन्त्रिणा हमीरपुरे कृतं वीराङ्गनायाः लक्ष्मीबाईप्रतिमायाः अनावरणम् हमीरपुर- चिकित्सा- महाविद्यालयस्य कार्याणां कृता समीक्षा

हिमसंस्कृतवार्ता: - हमीरपुरम्। मुख्यमंत्री सुखविंदरसिंहसुक्खुः शनिवासरे हमीरपुरमण्डलस्य बसस्थानकस्य समीपे वीराङ्गनायाः लक्ष्मीबाई इत्यस्याः प्रतिमायाः अनावरणं कृतवान्। अस्मिन्नवसरे मुख्यमंत्री सुक्खुः अवदत् यत् एषा प्रतिमा नारीशक्त्याः, साहसस्य, त्यागस्य च अमरकथायाः प्रतीका अस्ति। अपि च मुख्यमन्त्रिणा २.३० कोटिरूप्यकाणां व्ययेन सज्जाः सौन्दर्यीकरणस्य उद्घाटनमपि विहितम्, येन क्षेत्रस्य विकासाय आकर्षणाय च नूतनः परिचयः भविष्यति। मुख्यमंत्री डॉ. राधाकृष्णन- राजकीय- चिकित्सा- महाविद्यालय- हमीरपुरस्य कार्यस्य समीक्षां कुर्वन् महाविद्यालये रोगिणां कृते उत्तमस्वास्थ्यसुविधाः प्रदातुं निर्देशं दत्तवान्। मुख्यमंत्री सुक्खुः अवदत् यत् चिकित्सामहाविद्यालयस्य जोलसप्पडे ४०० कोटिरूप्यकाधिकव्ययेन निर्मितं नवीनं परिसरं विश्वस्तरीयप्रौद्योगिक्या सुसज्जितैः आधुनिकयन्त्रैः सुसज्जितं भवति, तत् २९ रोगिणां कृते उपलभ्यते। चिकित्सामहाविद्यालयस्य निर्माणस्य द्वितीयचरणस्य ३०० शय्यानां क्षमतायुक्तः चिकित्साखण्डः, राज्यकक्कटचिकित्सालयः, सुपर स्पेशलिटी तथा नर्सिंगमहाविद्यालयः, छात्राणां रोगिणां च अन्यसुविधाः निर्मिताः भविष्यन्ति। अस्मिन्नवसरे स्वास्थ्य एवं परिवारकल्याण मंत्री डॉ. (कर्नल) धनी रामशाण्डिलः अपि उपस्थितः आसीत्।

कसौल्यां खुशवंतसिंहः "लिटफेस्ट" इत्यस्य भक्तिज्ञानप्रस्तुति-द्वारा शुभारम्भः

हिमसंस्कृतवार्ता: - कसौली। देशस्य महान् लेखकानां मध्ये सुप्रसिद्धस्य खुशवंतसिंहस्य स्मृतौ लिटफेस्ट इत्यस्य १३ तमस्य संस्करणस्य शुक्रवासरे कसौली क्लबे भक्तिप्रदर्शनेन शुभारम्भः अभवत्। अस्मिन् कार्यक्रमे देशविदेशेभ्यः बहवः लेखकाः, चित्रकाराः, अभिनेतारः, सैन्याधिकारिणः, राजनैतिकव्यक्तयः च भागं गृहीतवन्तः। त्रिदिनेषु २५ सत्रेषु चर्चाः भविष्यन्ति। पूर्वं निरुपमादत्तः अतिथिनां स्वागतं अकरोत्। उद्घाटनसत्रे खुशवंतसिंहस्य पुत्रः आयोजकः च राहुलसिंहः साहित्यकारः बच्ची करकरिया च देशविदेशयोः अतिथिनां स्वागतं कृतवन्तः। 'प्रतिरोधः नवीनता च' इति विषयेण आयोजिते महोत्सवे अनेके प्रसिद्धाः जनाः भागं गृह्णन्ति। उत्सवात् प्राप्तं धनं पारिस्थितिकीविज्ञानाय, बालिकाशिक्षणाय च उपयुज्यते। साहित्यविमर्शानां अतिरिक्तं विविधक्षेत्रविशेषज्ञाः अपि महोत्सवे स्वीयान् अनुभवान्, विचारान् च प्रत्यक्षी कुर्वन्ति। महोत्सवस्य आरम्भः २०१२ तमे वर्षे अभवत् कोविड-काले आभासीय-रूपेण अपि महोत्सवः आयोजितः आसीत्। भारतस्य अतिरिक्तं लण्डनदेशे खुशवंतसिंहसाहित्यमहोत्सवः अपि आयोज्यते। १९७१ तमे वर्षे युद्धस्य भारतीयसेनायाः नायकः मेजर जनरल् इयान् कार्डोजो स्वस्य पुस्तकस्य चर्चां कृत्वा अस्माकं सैनिकानाम् वीरतायाः विषये युद्धस्य परिणामस्य च विषये कथितवान्। भारतीयसामाजिकमहिला-अधिकारकार्यकर्तृ, लेखिका तथा भारतस्य योजना-आयोगस्य पूर्वसदस्यः सैयदा सैय्यदैन हमीद स्वपुस्तकेन " लाइफ ऑफ से सोल" इत्यस्मिन् महिलानां इतोऽपि सशक्तिकरणाय चर्चाम् अकरोत्। सहैव १९९० तमे दशके अपि पेप्सी इत्यादीनां कम्पनीनां विज्ञापननिदेशकाः प्रह्लाद कक्कड़, जकारीया मेहता, तसनीम इत्यादयः बहवः लेखकाः स्वविषयेषु चर्चां कृतवन्तः।

बलाहरपरिसरे भारतस्य ज्ञानपरम्परायां हिमाचलस्य योगदानविषये संगोष्ठ्याः शुभारम्भः

हिमसंस्कृतवार्ता: कांगड़ा। केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य बलाहरपरिसरे शनिवासरे ठाकुररामसिंहइतिहासशोधसंस्थानं नेरी (हमीरपुरम्) इत्यस्य सहयोगेन भारतीय-ज्ञान-परम्परायां हिमाचलस्य योगदानम् इत्यस्मिन् विषये द्विदिवसीयसंगोष्ठ्याः शुभारम्भः वैदिकमंगलाचरणेन अभवत्। कार्यक्रमस्य संयोजकेन डॉ.मुकेशशर्मणा सर्वेषां समागतानां स्वागतवचोभिः प्रस्ताविकं प्रस्तुतम्। कार्यक्रमे अन्तर्जालमाध्यमेन प्रो.पी.एन शास्त्री वर्यः सारस्वतातिथित्वेन, विशिष्टातिथिः प्रो.बिहारीलालः, सम्मानितः अतिथिः प्रो.पी.वी.बी सुब्रह्मण्यम् च उपस्थिताः अभवन्। विशिष्टातिथिना डॉ.किस्मतकुमारेण स्ववक्तव्ये कथितं यत् वर्तमानकाले आईकेएस इत्यस्य स्थाने बीकेएस इत्यस्य शब्दस्य प्रयोगः कर्तव्यः यतोहि इण्डिया इति शब्दः कदापि भारतस्य पर्यायः न स्थास्यति। तेनोक्तं यत् ज्ञानपरम्परायाः सन्दर्भे हिमाचलस्य पारम्परिकोत्सवाः अन्ताराष्ट्रीयः मेलापकाः समस्तविश्वं विश्ववन्धुतायाः सन्देशं प्रददति। कुल्लू दशहरामेलापकस्य प्रसंगं श्रावयन् सः उक्तवान् यत् मेलापके श्रीरघुनाथस्य यः रथः निर्मास्यते तस्य निर्माणं समाजस्य तथाकथिताः निम्नश्रेण्याः जना एव कुर्वन्ति, किञ्च देवस्य रथयात्रातः पूर्वं रथस्य निर्माणकर्ता सर्वादौ रथे उपविश्य प्राचीनां परम्परां निर्वहति। तेनोक्तं यत् हिमाचलस्य परम्परायां शुभोत्सवेषु वाद्यकाराः प्रायः ब्रह्मेतर जातिभ्यः सम्बन्धाः भवन्ति, ये प्रायः सर्वदा अग्रिमपंक्तौ चलन्ति, अतः हिमाचलस्य संस्कृतौ सामाजिकसमरसतायाः बीजानि प्राचीनकालादेव सन्ति।

कार्यक्रमस्य मुख्यातिथिना केन्द्रीयविश्वविद्यालयस्य सत्यसिन्धुपरिसरस्य निदेशकेन प्रो.भागसिंहेन भारतीयज्ञानपरम्परां सम्वर्धयितुं हिमाचलस्य योगदानस्य प्रशंसा कृता, तेनोक्तं यत् हिमाचले अनुसन्धानस्य परम्परायाः अस्माभिः निर्वहणं करणीयं यतोहि अस्माकं सांस्कृतिकेषु धार्मिकेषु चोत्सवेषु अनेकानि उदाहरणानि सन्ति यत्र

ज्ञानपरम्परायाः परमोत्कर्षस्य दृश्यं दृश्यते। स्वकीये अध्यक्षीये भाषणे डॉ.श्यामबाबूवर्येण उक्तं यत् कांगड़ाजनपदे अपि भारतीयज्ञानपरम्परायाः अनेकानि बीजानि दृष्टिगोचराणि भवन्ति, एकस्मिन् प्रसंगे तेनोक्तं यत् ध्वनिसम्प्रदायस्य आचार्यस्य अभिनवगुप्तस्य गुरोः शम्भुनाथस्य सम्बन्धः वर्तमानहिमाचलस्य कांगड़ाजनपदेन सह अस्ति, यः महान शैवतन्त्रस्य ज्ञाता आसीत्। डॉ.दीपकुमारेण सर्वेषां धन्यवादं कृतम्। विश्वविद्यालयस्य छात्रैः सांस्कृतिककार्यक्रमैः हिमाचलस्य लोकसंस्कृतेः परिचयं कारितम्। संगोष्ठ्याः द्वितीये सत्रे अन्तर्जालमाध्यमेन साक्षात्माध्यमेन च शोधपत्रवाचनं अभवत्, यस्मिन् ठाकुररामसिंहइतिहासशोधसंस्थानस्य निदेशकेन डॉ.चेतरामगर्गेण अध्यक्षता, हिमाचलकलाभाषाकादम्याः पूर्वसचिवेन डॉ.कर्णसिंहेन सह अध्यक्षस्य भूमिका निर्वाहिता। हिमाचलप्रदेशविश्वविद्यालयः क्षेत्रीयाध्ययनकेन्द्रधर्मशाला इत्यस्य आचार्यः राजकुमारः मुख्यवक्त्रा रूपेण स्वविषयमुपस्थापितवान्। शोधपत्रवाचकेषु प्रायः 70 शोधपत्रवाचकाः शोधपत्रवाचनं कृतवन्तः। शोधपत्रवाचकेषु मुख्यतया राजेन्द्रकुमारः, डॉ.मनोजकुमारः, डॉ.विरेंद्रकुमारः, डॉ.अमनदीपशर्मा, डॉ.विवेकशर्मा, डॉ.अमितशर्मा, डॉ.रामरत्नः, डॉ.मनोजशैलः इत्यादयः प्रवाचकाः आसन्। ध्यातव्यमस्ति यत् २० अक्टोबर् दिनाङ्के आयोजनस्य द्वितीयम् सत्रम् भविष्यति। अस्मिन् द्वितीयसत्रे अधिकैः विद्वंसैः व्याख्यानानि, शोधपत्राणि च प्रस्तुतानि भविष्यन्ति, यत्र गहनाचर्चा भविष्यति।

भोपालपरिसरे 'अखिलभारतीय-क्रीडा-सांस्कृतिक-शैक्षिक-स्पर्धानां सम्पन्नः समापनसमारोहः

हिमसंस्कृतवार्ता: भोपालम्। केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य भोपालपरिसरेण आयोज्यमानसु 'अखिलभारतीय-क्रीडा-सांस्कृतिक-शैक्षिक-स्पर्धासु विगत-दिनद्वयात् चत्वारिंशत् प्रतियोगितानां प्रथम-द्वितीय-तृतीय-पुरस्कारप्रदानेन समापनसमारोहः सम्पन्नः। समापनसमारोहस्य प्रारम्भे एव भोपालपरिसरस्य सह-निदेशकाः प्रो. नीलाभतिवारी-महोदयाः कार्यक्रमेऽस्मिन् उपस्थितानामतिथीनां वाक्कुसुमैः स्वागतं कुर्वाणाः उक्तवन्तः यत् आभिः स्पर्धाभिः छात्राणां पञ्चविधविकासः भवति। अखिलभारतीय-क्रीडा-सांस्कृतिक-शैक्षिक-स्पर्धायाः संयोजकाः प्रो.भारतभूषणमिश्रा-महोदयाः दिनत्रयात्मककार्यक्रमस्य प्रतिवेदनं प्रास्तुवन्। कार्यक्रमस्यास्य मुख्यातिथयः प्रो. अभिराजराजेन्द्रमिश्र-महोदयाः, पूर्वकुलपतयः, सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः, वाराणसी उक्तवन्तः यत् वर्तमानकाले संस्कृतशिक्षकानां छात्राणाञ्च मुख्यमुत्तरदायित्वमस्ति यत् ते शब्दज्ञानराशिः वर्धयेयुः। संस्कृतभाषया एव भारतं विश्वगुरुत्वं प्राप्तुं शक्नोति। अस्माकं शास्त्राणि उपनिषदः पुराणानि प्रत्यक्षप्रमाणानि सन्ति। कार्यक्रमस्य सारस्वतातिथयः प्रो. शिशिरकुमारपाण्डेय-महोदयाः, कुलपतयः, जगद्गुरुमहाराजचार्यदिव्याङ्गराज्यविश्वविद्यालयः, चित्रकूटम् उक्तवन्तः यत् अध्ययनेन सह पाठ्यसहगामिक्रियाः अत्यन्तानिवार्याः सन्ति अनया शारीरिकं मानसिकं सामञ्जस्यं संस्थापयितुं शक्यते। स्वस्थमनसः एव सर्वाणि कार्याणि सम्यक् रूपेण सम्पादयितुं शक्यते।

कार्यक्रमस्य विशिष्टातिथयः प्रो. रा. गा. मुरलीकृष्ण-महोदयाः, कुलसचिवाः, केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः, दिल्ली उक्तवन्तः यत् हर्षस्य विषयोऽयं यत् संस्कृतच्छात्राः शास्त्राध्ययनेन सह विभिन्नगतिविधिषु भागं स्वीकृत्य सर्वश्रेष्ठं प्रदर्शनं कुर्वन्ति। अधुना इयं स्पर्धा चतुर्षु वलयेषु सम्पन्ना भवति। अतः बहवः स्पर्धालवः भागं स्वीकुर्वन्ति। कार्यक्रमेऽस्मिन् सम्मानितातिथित्वेन डॉ.सत्यजीतपाण्डेय-महोदयाः समुपस्थिताः आसन्। समापनसमारोहकार्यक्रमस्य अध्यक्षः केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य भोपालपरिसरस्य निदेशकाः प्रो.रमाकान्तपाण्डेय-महोदयाः सर्वप्रथमम् अध्यक्षीयोद्बोधनेन उपस्थितेभ्यः सर्वेभ्यः प्रतिभागिभ्यः मार्गदर्शकेभ्यः आयोजनसमितिसदस्येभ्यः परिसरप्राध्यापकेभ्यश्च अभिनन्दनं कृतवन्तः। तथा

चोक्तवन्तः यत् शास्त्रे यत् निहितं ज्ञानमस्ति तदस्माकं व्यवहारेऽपि आगच्छेत् तदैवास्माकं व्यक्तित्वं विकसति। आचार्यपाण्डेयमहोदयाः विश्वविद्यालयस्य माननीयेभ्यः कुलपतिभ्यः प्रो. श्रीनिवासवरखेडी-महोदयेभ्यः अपि कृतज्ञतां समर्पयन् येषां सत्प्रेरणया एव विश्वविद्यालयपरिसरेषु एतादृशाः कार्यक्रमाः सम्पन्नाः भवन्ति। अवसरेऽस्मिन् भोपालपरिसरेण प्रकाशिता शोधपत्रिका लोकार्पिता। मञ्चस्थैः अतिथिभिः मार्गदर्शकाः सम्मानिताः। पुरस्कारवितरणस्य घोषणा प्रो.धर्मेन्द्रकुमारसिंहदेव-महोदयेन कृता। समापनसत्रेऽस्मिन् धन्यवादज्ञापनं डॉ.मोहिनी-अरोड़ा-महोदया कृतवती तथा चास्य सत्रस्य सञ्चालनं प्रो.प्रदीपकुमारपाण्डेय-महोदयेन कृतम्। अवसरेऽस्मिन् नगरस्य विशिष्टविद्वान्सः सामाजिकाः तथा परिसरस्य सर्वेऽपि प्राध्यापकाः कर्मचारिणश्च समुपस्थिताः आसन्।

प्रतियोगितानां परिणामः

- केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य जयपुरपरिसरः सप्तदश सुवर्णपदकम्, अष्टौ रजतपदकम् प्राप्य प्रथमस्थाने वर्तते।
- केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य भोपालपरिसरः अष्टौ सुवर्णपदकं नव रजतपदकं प्राप्य द्वितीये स्थाने अस्ति।
- चोटीपुरा स्थितः श्रीमद्दयानन्द-कन्या-गुरुकुल-महाविद्यालयः सप्त सुवर्णपदकं चत्वारि रजतपदकं प्राप्य तृतीये स्थाने अस्ति।

हास्यकणिका

नूतनवस्त्रस्य उपरि पतिपत्नीमध्ये वार्ता

हास्यकणिका विशेषज्ञा- विदुषी अग्रवाल
प्रेरणास्रोतः- महाभागः महेन्द्रमिश्रमहोदयः

पतिः- शीघ्रं सज्जा भवतु, आवां कार्यक्रमे गमिष्यावः।

पत्नी- मम समीपे तु किमपि परिधानं नास्ति।

पतिः- एकं परिधानं पत्नीं दत्त्वा उक्तवान्- अहं आनीतवान् तव कृते एकं परिधानं, पश्यतु।

पत्नी- बहु प्रसन्ना भूत्वा उक्तवती- बहु सम्यक्, अतीव सुन्दरः। कुतः आनयति?

पतिः- भवत्याः कपाटिकातः। पत्नी विस्मिता

हिमसंस्कृतवार्तायै
सहयोगं कुर्वन्तु

हिमसंस्कृतवार्ता:
दैनिकं ई-संस्कृतवार्तापत्रम्
हिमाचलप्रदेशस्य संस्कृतशिक्षणार्थं नूतनः प्रकल्पः

संस्कृतकार्यमिदम्
पुण्यकार्यमिदम्

इदं संस्कृताय न मम